

Yeşil Siyaset: Yeşil Partilerin Avrupa Siyasetinde Gelişimi ve Türkiye'ye Yansıması

Hakan CANDAN

Prof. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, İİBF
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü,
Yönetim Bilimleri ABD.
hakancandan@kmu.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0001-9496-9784>

Oğuzhan ARI

Öğr. Gör., İskenderun Teknik Üniversitesi, Rektörlük
oguzhan.ari@iste.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0001-6560-7370>

Makale Başvuru Tarihi : 12.11.2023
Makale Kabul Tarih : 14.12.2023
Makale Yayın Tarihi : 31.12.2023
Makale Türü: Araştırma Makalesi
DOI: 10.5281/zenodo.10442690

Özet

Anahtar Kelimeler:

Ekoloji, Yeşil Parti,
Ekolojik Siyaset,
Yeşil Politika,
Türkiye.

Sanayi devriminin ardından artan çevre sorunlarının canlı ve cansız tüm yaşam alanlarını tehdit etmesi, ekolojiye verilen zararın sorgulanması ve çevreci anlayışın gündeme gelmesine olanak sağlamıştır. Gelişmiş ülkelerde çevreci hareketler doğrultusunda çevreci anlayış siyasallaşmaya başlamıştır. Çevreci anlayışın siyasete girmesiyle yeşil siyaset ortaya çıkmıştır. Bunun sonucunda yeşil partiler kurulmaya başlamıştır. Dünya siyasetinde yer alan yeşil partiler Türkiye'de de yer almaktadır. Bu çalışmada, çevrecilik konusuna, çevreci anlayışın ortaya çıkmasına ve siyasallaşma sürecine bakılarak ve Türkiye'de bu sürecin nasıl geliştiğine yer verilmiştir. Bu bağlamda Yeşil hareketin Türkiye'deki toplumsal sorunların ön planda olması nedeniyle dünyada yeşil hareketin gelişim sürecine oranla daha yavaş ilerlediği tespit edilmiştir.

Green Politics: Development of Green Parties in European Politics and Its Reflection on Turkey

Abstract

Keywords:

Ecology, Green
Party, Green
politics, Ecological
politics, Turkey.

The environmental problems that increased after the industrial revolution have threatened all living spaces, query the damage to ecology, and enabled the environmentalist understanding to come to the agenda. In developed countries, environmentalist understanding has started to become politicized in the direction of environmental movements. Green politics has emerged with the introduction of environmentalist understanding into Politics. As a result, green parties started to be established. Located in world politics, green parties, is located in Turkey. In this study, the subject of environmentalism, environmental understanding and the emergence of a politicized process and in Turkey has been given on how this process develops. In this context, it has been determined that the green movement is progressing slower than the development process of the green movement in the world due to the fact that social problems in Turkey are at the forefront.

GİRİŞ

Yeşil hareket, 1960-1970 yılları arasında ortaya çıkan ve sonraki süreçte “68 kuşağı/dönemi” olarak adlandırılacak olan toplumsal hareketlerle yakından ilişkili olup, bir “meydan hareketi” olarak kendini göstermiştir. 1980’li yıllarda ise Avrupa siyasetinde “yeşil” hareket siyasallaşarak partileşme sürecine girmiştir. Bunun sonucundaysa mevcut parti aksiyonlarında ve partilerin örgütlenme modellerine yeni bir siyasi hareket biçimi oluşmaya başlamıştır. Bu çerçevede yeşillerin, ekolojik yönelimli eğilimleri, parti örgütlenmesinde yatay bürokrasiyi tercih etmeleri, ademi merkezîyetçi tutumları, küreselleşme karşıtılarıyla diğer klasik/geleneksel parti tiplerinden ayrılmaktadır. Bu yönleriyle geleneksel parti tiplerinden ayrılan yeşiller, yapısal ve kurumsal süreçlerini “özgün parti gelişimi” anlayışı çerçevesinde tamamlamışlardır. Bu perspektifte “yeni” bir siyasi oluşum olarak ortaya çıkan bu partiler siyaset bilimi literatürüne de “yeni” bir çalışma alanı olarak yansımıştır. 1980’lerin sonundaysa Yeşiller; Almanya, Belçika ve İsveç gibi ülkelerde seçim barajlarını aşmış parlamentoda temsil sayısı elde etmeye başlamışlardır. Seçimlerde alınan bu sonuçlar “yeşil” hareketin başarılı bir siyasi örgütlenme olduğunu göstermektedir.

1980’li yıllar “Yeşiller” için bir çıkış/trend dönemini temsil ederken, 1990’lı yıllar ise küreselleşmenin etkisiyle bir düşüş dönemini ifade etmektedir. Bu çerçevede 1990’lı yıllarda “Yeşiller”, sert muhalefet, sağ popülizm ve geleneksel siyasi partilerin programlarına yeşil meseleleri dahil etmesi gibi etkenler karşısında temsil sayılarını koruma konusunda zorluklar yaşamıştır. Bu bağlamda, 1980’lerin sonundaki seçim başarıları yerini başarısızlıklara bırakmıştır.

Bu çalışmanın amacı, yeşil hareketin ortaya çıkış sürecini inceleyerek bu sürecin Avrupa’daki ve Türkiye’deki yansımalarını karşılaştırmalı olarak ortaya koymaktır. Bu perspektifte, yeşil hareketin Avrupa’daki yansımalarını tespit etmek için örneklem olarak Avrupa Birliği (AB) Parlamentosu yeşiller grubunda en çok temsilci üyesine sahip iki ülke (Almanya ve Fransa) seçilmiştir. Bu iki ülkede faaliyet gösteren yeşil partilerin arka planları, oy oranları ve gelişim süreçleri “Alman Yeşiller Partisi: Bündnis 90 / Die Grünen” ve “Fransız Yeşiller Partisi: Europe Écologie - Les Verts” başlıkları altında sunulmaktadır.

Yeşil hareketin Türkiye siyasetine yansımaları ve örgütlenme biçimleri 3. Yeşil Siyasetin Türkiye’ye Yansıması ve Yeşiller Partileri başlığı altında sunulmaktadır. Bu başlık altında Türkiye’de yeşil siyasetin benimsemiş olduğu stratejiler tespit edilmiştir. Türkiye’de var olan kurumsal örgütlenmeleri sunulmaktadır.

Bu çalışma sürecinde, metot olarak nitel çalışma verilerinden yararlanılmıştır. Literatür taraması sonucunda alanda büyük bir eksiklik tespit edilmiştir. Bu bağlamda yabancı literatürde daha önce yapılmış çalışmalara göz atılacak olursa, Jonathan Porritt’in 1988’de yayınlamış olduğu “Yeşil Politika” isimli kitap 68 kuşağı ile belirginleşen çevre bilinci ve küreselleşme karşıtlığının nasıl ve hangi şekilde politize olup siyasal partileşme yoluna girildiğini anlatan eleştirel bir eserdir. Elizabeth Bomberg’in 1998’de yayınlamış olduğu, ‘Avrupa Birliği’nde Yeşil Partiler ve Politika’ kitabı ise sadece Avrupa Birliği özelinde Avrupa Birliği’ne üye ülkelerde siyaset yapan yeşil partilerin incelemesini ortaya koyan bir eserdir. Emilie Van Haute’nin editörlüğünü yaptığı 15 makaleden oluşan 2016 yılında yayınlanan, ‘Avrupa’da Yeşil Partiler’ eseri ise Avrupa’nın çeşitli coğrafyalarındaki yeşil partilerin ideolojilerinin karşılaştırmasının yapıldığı karşılaştırmalı bir eserdir. Jon Burchell’in 2002 yılında yayınladığı, ‘Yeşil Politikanın Evrimi’ isimli eser ise Avrupa’daki yeşil partilerin, programatik, örgütsel ve stratejik evrimini inceleyen bir eserdir. Dick Richardson’un 1995’te yayınlamış olduğu ‘Yeşil Meydan Okuma’ isimli eser ise yeşil partilerin yükselişi ve gelişmesindeki ana faktörleri ve seçim başarılarını analiz eden bir eserdir.

Türkçe olarak ortaya konulmuş literatüre bakıldığında ise genellikle yalnızca bir ülke bazında yapılmış çalışmalar göze çarpmaktadır. Cansu Arısoy’un ‘Ekolojik Siyaset: Almanya Yeşiller Partisi’ isimli makalesi buna iyi bir örnektir. Emine Akçadağ’ın “Avrupa Parlamentosu ve Parlamentodaki Siyasal Gruplar” isimli makalesinde de yeşil parti ve yeşil harekete bir ayrı parantez açılmıştır. Mehmet Akif Özer ve Reha Bayansar’ın beraber ortaya koyduğu “Ekolojik Hareketten Siyasal Popülizme: Alman Yeşil Parti Örneği” isimli makale tek

ülke bazlı başka bir çalışmaya örnektir. Oğuzhan Göktolga'nın ortaya koyduğu "Postmodern Siyasetin Bir Yansıması: İsviçre Yeşil Liberal Partisi" isimli makalesi ülke bazlı çalışmalara başka bir örnektir. Ümit Şahin'in ortaya koymuş olduğu "Yeşil Politika" isimli makale ise yeşil politika başlığı altında radikal reformizm, pasifizm ve ekolojik muhalefet kavramlarının ayrıntılı bir incelemesini bize sunmaktadır. Rabia Bahar Üste'nin ortaya koymuş olduğu "Doğanın Siyaset Paradigması: Yeşil Siyaset" isimli makale ise 68 hareketi ile başlayan bir toplumsal hareketin nasıl parlamentoya taşındığını bilimsel bir şekilde ortaya koyan bir çalışmadır.

Literatür taramasında da görüldüğü üzere Yeşil siyasetin partiler özelinde indirgenerek Türkiye'ye yansımalarını karşılaştırmalı olarak ortaya koyan betimleyici bir çalışmanın eksikliği göze çarpmaktadır.

Bu çalışmanın ortaya çıkarılmasında karşılaşılan en büyük zorluk ise alandaki literatürün yetersiz olmasıdır. Makale türünün literatürdeki yetersizliğinden dolayı bu çalışmada nitel veriler için alanda yayınlanmış olan kitaplardan yararlanılmıştır. Literatürdeki bu kısırlık yeşil hareketin dünya siyaseti için geç sayılabilecek bir tarihte kurumsallaşması ile doğru orantılıdır.

YEŞİL İDEOLOJİDEN YEŞİL SİYASETE

İnsanoğlu tarih öncesi çağlardan itibaren doğayı kontrol etme çabası içerisinde olmuş, tarihin her döneminde de doğa üzerinde olumsuz etkiler bırakır hale gelmiştir. Sanayi devrimleri ve sonrasında yaşanmış olan dünya savaşları ile insanoğlu doğaya daha önce hiç vermediği kadar zarar vermiştir. Bu doğrultuda zaman içerisinde doğaya verilen zarar ve çevre kirliliği ile mücadele gündeme gelmiştir. 1960'lı yıllar ile dünyada çevreye dair endişelerin giderek daha fazla konuşulmaya başlanması, ekolojik düşüncenin yayılması, çevreyi idrak etmek ve çevre sorunlarını çözmek amacıyla yeni kavramlar ve düşünceler doğmuştur (Sipahi ve Dinçer, 2019: 19).

Yeşil teori, küresel politikaların gelişirken çevresel sorunların da dikkate alması gerektiğini belirtmektedir. Bu sebeple özellikle küreselleşme ile beraber uluslararası siyasetin önemli konusundan birisi çevre olmuştur (Mutlu ve Zenginoğlu, 2019: 461). Çevre konusunun uluslararasılaştırılması, ilk olarak "ekoloji" teriminin literatüre girmesi ile uluslararası alanda gündemin üst sıralarına yükselmiştir.

Ekoloji sözcüğü ilk olarak 1870'te bir Alman biyoloğu olan Ernest Haeckel tarafından kullanıldı; fakat, profesyonel bir statü kazanması gereken en son bilim dalı olan "ekoloji" 1930'lara kadar bu statüyü kazanamadı. Profesyonel ekolojistler farklı yaşam biçimleri arasındaki karşılıklı ilişkiler ve bunların birbirine bağımlılığı üzerinde önemle durarak, çevreleriyle ilişkileri içinde hayvan ve bitki sistemlerini incelerler (Porritt; 1989: 10).

Almanya, sanayi sektöründe dünyanın diğer ülkelerine göre daha ileri bir seviyede olması sebebiyle, çevrenin korunması yönündeki düşüncelerin öne çıkarılması ve çevrenin insanoğlu için en önemli kaynak olduğu ve onun korunması yönündeki düşünceler etrafında şekillenmiştir (Heywood, 2003: 213).

"Batı Avrupa'da 20. yüzyılın son çeyreğinde gelişen ve değişimlere neden olan toplumsal hareketler, siyasette yeni bir dönemin de başlangıcı olmuştur." (Üste, 2015: 39). II. Dünya Savaşı'nın ardından "refah devleti" olarak şekillenen yeni politik düzen, toplumsal hareketlerin de etkinlikleri aracılığıyla "meydan okuma" olarak nitelendirilen bir döneme geçmiştir.

Gezegene verilen zarar konusunda endişeli çevreciler, nükleer karşıtı aktivistler, çatışmaların çözümüne alternatif yollar öneren şiddet karşıtı barış eylemcileri, feministler, diktatoryal ve otoriter rejimlere karşı savaştan özgürlük ve insan hakları savunucuları, anarşistler, sömürgeciliğin sonlandırılmasını savunan ve gezegenin kuzeyi ile güneyi arasında ekonomik yönden daha dengeli ilişkiler öneren "üçüncü dünya" dayanışma hareketleri, hayvan hakları hareketi, fakirliği sonlandırmak ve sosyal adalet için uğraşan aktivistler, eşcinseller gibi birçok toplumsal hareket yeşil siyasetin tabanını oluşturdu (Gülgeç, 2017: 36).

Yeşil siyaset, bu toplumsal hareketlerin varlığında ve bunların zaman içerisindeki birikimlerinden faydalanarak büyüyüp gelişmiştir.

Siyasi olarak yeşil düşünce, yeşil siyaset olarak isimlendirilen akım, çevresel sorunların küreselleştiği 1960'lı ve 1970'li yıllara denk gelmektedir. Bu dönemde meydana gelen çevresel sorunlar ilk zamanlarda düşüncenin sivil toplum kuruluşları olarak ortaya çıkmasına neden olmuştur. 1969 yılında Yeryüzünün Dostları'nın (Friends of the Earth) ve 1971'de Yeşil Barış'ın (Green Peace) kurulması gibi Sivil Toplum Kuruluşları'nın ortaya çıkmasıyla (Arslan, 2011: 250) küresel alanda yayılmaya başlamışlardır. Bu siyasi düşünce zamanla, ülkelerin içinde kendisine siyasi partiler olarak yer bulmuştur ve ideoloji tarafı daha az görülmeye başlanmıştır.

Yeşil siyaset, “ekolojik ve çevresel konulara önem veren, şiddet karşıtlığı ve toplumsal adaleti savunan, katılımcı demokrasi üzerinde şekillenmiş bir ideoloji olarak tanımlanmaktadır.” Politikada yeşil ideoloji en yaygın anlamıyla çıkış noktasını ve argümanlarını çevrecilikten, sosyal adalet ve ileri demokrasiden aldığı ifade etmektedir (Arısoy, 2016: 88). Demokrasi ve çevre konularına ek olarak yeşiller, sivil haklar, pasif direniş, sosyal adalet ve sosyal ilerleme gibi konular hakkında da çalışmalar yapmaktadır. Yeşil ideoloji eko-sosyalizm, eko-anarşizm ve eko-feminizm gibi kendine yakın bulduğu ideolojilerle de etkileşim halindedir (Arısoy, 2016: 89).

Yeşil siyasetin hedeflediği politikaları, toplumsal hareketlerin iddialarının haricinde bireyci bir anlayış ile tüketim alışkanlığının terk edilmesi, yenilenebilir enerji kaynaklarının gündeme alınması ve diğer taraftan dışa bağımlı olmayan bir iktisadi düzenin çerçevesinin belirlenmesi şeklinde ifade edilmiştir (Porritt, 1989: 134).

Söz konusu bu politik düşünceler yeşil partilerin ortaya çıkması hususunda kilometre taşı olmuştur. Kendilerinin klasik çevreci düşünce ve hareketlerden farklı olduklarını belirtmek için “yeşiller” tanımlaması yapmışlardır. Özellikle Alman ekolojik hareketinin yakalamış olduğu başarı ile gündeme girmiştir. Bu dönemden sonra ortaya çıkmış olan ekolojik partiler ise kendilerini tanımlamak için “Yeşiller” kavramını kullanmışlardır (Sipahi ve Dinçer, 2019: 27).

YEŞİL PARTİLER

Yeşil Partiler' in ilki 1972 yılında Yeni Zelanda'da görülmüş ve 1980 yılında sonra yeşil siyasi partiye sahip ülke sayısı giderek artış göstermiştir. “Yeni Zelanda, İngiltere, Almanya, Fransa, İsviçre, Avusturalya, Belçika, Kanada, Avusturya, Danimarka, Hollanda, İtalya, Japonya, İspanya, İsveç, Portekiz, Finlandiya gibi” (Bozkır, 2018: 62) çevreci siyasal partiler kuran ülkelerin ardından 1990'lara doğru Arjantin, Şili, Türkiye ve Brezilya gibi ülkeler de çevreci siyasal partilerini kurmuşlardır.

Yeşil partilerin ön plana çıkmasında ve siyasette bulunmasında çevre sorunları, büyüme problemleri, nükleer güç konularının gündemden düşmemesi ve yaşanan çevre felaketlerinin sürekliliği önemli etkenler olmuştur. Yeşil partiler, çevresel konulara önem vermekte, toplumsal adaleti, katılımcı demokrasiyi, şiddet karşıtlığını desteklemekte ve genel olarak politikalarını üç temel konu çevresinde şekillendirdiklerini ifade etmektedirler. Bunlar; çevrecilik, sosyal adalet ve demokrasidir. Bunun yanı sıra demokrasi ve çevre konusundaki çalışmalarına ek olarak toplumsal eşitlik, sivil haklar, sosyal ilerleme, pasif direniş ve adem-i merkezîyetçi yönetim anlayışı konularında da çalışmalar yapmaktadırlar (Bozkır, 2018: 62). Yeşil partiler, siyasi arenada kuruluşunu tamamlamış ve kurumsallaşmış bir politik aktör olarak demokratik siyasi mücadeleyi baz almakla birlikte demokratik siyaset dışı hareketlerle ilişkisini koparmayarak yönetilenler arasında çevre bilincini yükseltmeye ve gündemde tutmaya çalışmaktadırlar.

Çalışmanın bu bölümünde Avrupa Birliği Parlamentosu içerisindeki Yeşiller Partisi üye sıralamasına göre en çok üyenin bulunduğu ülkeler olan Almanya ve Fransa göz önüne alınarak Yeşillerin Avrupa'ya yansımaları değerlendirilecektir.

Alman Yeşiller Partisi: Bündnis 90 / Die Grünen

1970'li yılların sonunda Almanya'da oluşan Yeşiller'in temelini yurttaş inisiyatifleri, ekolojistler, nükleer karşıtları ve barış aktivistlerinin içinde bulunduğu birçok toplumsal hareket oluşturmuştur. 1980 yılında partinin kurulmasının ardından yerel ve bölgesel seçimlerde elde ettikleri başarılar 1983 yılında federal seçimlerde % 5,6 oy oranına sahip olarak 27 milletvekilini parlamentoya göndermiştir. 1987 yılında ise 42 koltukla yükselişine devam etmiştir. 1984 yılında yapılan Avrupa Parlamentosu (AP) seçimlerinde Alman oylarının % 8.2'sini ve daha sonra 1989 yılında ise oyların %8.4'ünü alarak başarı ivmesini devam ettirmiştir (Gülgeç, 2017: 61-62).

1989 yılında Berlin Duvarı'nın yıkılmasının ardından Doğu ve Batı Almanya'nın birleşmesi yeşillerin yükselişini durdurmuştur. Doğu ve Batı Almanya yeşilleri bu süreçte birleşme fikrine olumlu bakmıyordu. 1990 yılındaki seçimde oy kaybetmelerinin üzerine 1993 yılında Batı Almanya (Die Grünen) ve Doğu Almanya (Bündnis 90) Yeşil Partileri birleşerek Bündnis 90 / Die Grünen ittifakını kurmuştur. 1998 yılında gerçekleşen seçimlerde parti iktidar olma şansını yakalamıştır (Bukow, 2016: 118).

Partinin genel olarak politikalarına bakıldığında; çevre kirliliği ile mücadele, nükleer güç kullanımının durdurulması, kadınların toplumsal hayatın her alanında özgür ve eşit konuma gelebilmesi için mücadele etme, mültecilerin haklarının korunması, sürdürülebilir tarım politikalarının geliştirilmesi, sosyal devlet politikalarının yaygınlaşması, küresel barışın sağlanması, yenilenebilir enerji kullanımının artırılması gibi konu başlıkları yer almaktadır (Bündnis 90/Die Grünen Parti Programı, 2022).

Alman Yeşillerinin başarılı olmasının nedenlerine bakıldığı zaman ilk dikkat çeken devlet desteğidir. Alman devletinin seçimde %0.5 oy ve üzeri almış olan partilere sağlamış olduğu hazine yardımı yeşil partilere partileşme sürecinde motive eden bir kaynak olmuştur. Hazine yardımı aracılığıyla daha fazla kampanya yapma imkânını bulmuşlardır. Bir diğer neden ise Almanya 'da uygulanan seçim sistemidir. Seçim sistemindeki %5'lik baraj yeşillerin bir arada durmasına bir engel olmak yerine seçmenleri motive eden bir unsur olmuştur. Bir diğer unsur da insan kaynağıdır. Diğer partilere oranla daha genç, eğitilmiş aktivistlerden oluşan Alman Yeşilleri bu insan topluluğunu yönlendirme konusunda başarılı olmuştur (Gülgeç, 2017: 69-70).

Fransız Yeşiller Partisi: Europe Écologie - Les Verts

Les Verts 1984 yılında kurulmuştur. 1980'li yılların sonunda Avrupa'da yaşanan çevresel endişelerin artması Fransa'ya da yansımış, bu durum seçmenlere de yansımıştır. Fransız Yeşilleri, 1989 yılındaki AP seçimlerinde %11 oy alarak parlamentoya 9 milletvekili göndermiştir (Carter, 1994: 500). 1990 yılında Génération Écologie adında ikinci bir yeşil parti kurulmuştur. 1992 yılındaki bölgesel seçimlerde iki farklı yeşil parti bulunmasına rağmen yeşiller toplamda %15 oya ulaşmıştır. Bu durumun sebebi yalnızca insanların ekolojik duyarlılığı değildir. Bu bağlamda, nispi temsil sisteminin küçük partilerin desteklenmesinde etkili olmuştur (Villalba, 2016: 118).

2009 yılındaki AP seçimlerine Les Verts ve içerisinde birçok ekolojistin bulunduğu Europe Écologie ile oluşturulan ittifakla girmişlerdir. İttifakın aldığı başarı sonrası devamlılığına ve bir sonraki seçime de aynı şekilde katılmaya karar vermişler, 2010 yılında ise Europe Écologie – Les Verts (EELV) adında bir siyasi partiye dönüşmüşlerdir (Gülgeç, 2017: 81-83). Fransız Yeşilleri Almanlar kadar güçlü bir siyasi parti düzeni oluşturamadılar. Fransa'daki seçim sistemleri yeşillerin büyümesinin önündeki engel olmuştur. Bu engele rağmen siyasette hala varlığını devam ettirmektedirler.

YEŞİL SİYASET'İN TÜRKİYE'YE YANSIMASI VE YEŞİLLER PARTİSİ

Türkiye'de yeşil siyaset konusundaki hareketlenme, ilk olarak 1975 yılı ile kamunun faaliyetleri sonucu ortaya çıkmış olan yerel çevresel sorunların çözülmesi için başlamıştır. 1975 yılında Murgul'da Etibank Bakır

İşletmeleri'nin bitki örtüsüne zarar vermesi sebebiyle halkın dava açması bunun ilk örneğidir. 1977 yılında Silifke Akkuyu'ya bir nükleer santral yapılması fikri üzerine yapılan eylemler yapılması, 1984 yılında Gökova'da yapılacak Termik Santral'in tepkiler alması, 1986 yılında Çernobil'in yarattığı etkinin Türkiye'ye yansması ve gösterilen tepkiler ilk çevre hareketleri olarak sayılabilmektedir (Duru, 1995: 63).

1980 yılında gerçekleşen darbenin yarattığı antidemokratik ortam sebebiyle²² Türkiye'de 1980'li yılların sonları çevre hareketlerinin siyasallaşmaya başladığı yıllardır (Ökmen ve Görmez, 2009: 112-113). Çevreci anlayışın siyasallaşmasını sağlayan ise Yeşil Parti'nin kurulmasıdır.

Yeşiller Partisi (1988)

6 Haziran 1988 tarihinde Yeşiller Partisi kurulmuştur, partinin başına Celal Ertuğ getirilmiştir. Yeşiller Partisi, demokratik bir toplum yaratmayı amaçlayan siyasal kuruluş olmanın yanında insanlar arası ilişkilerin insan-doğa ilişkisinden bağımsız olamayacağını belirtmiştir. Bunun yanı sıra dünya barışını ve doğal dengenin korunmasını sağlamayı hedeflediklerini ifade etmişlerdir (Bozkır, 2018: 64-65).

Yeşiller Partisi, yalnızca çevre sorunlarıyla sınırlandırılan bir parti değil, aynı zamanda toplumsal sorunları da ele alan bir yapıdadır. Yeşiller Partisi'ni dönemin siyasi partilerinden ve çevreci örgütlerden ayıran noktalar çevre sorunlarının siyasal ve toplumsal boyutuna vurgu yapması, yurttaş girişimlerine vurgu yapması, insan haklarını savunmaları ve ölüm cezalarına karşı çıkmalarıdır (Sulak, 2018: 62).

1988 yılında kurulan Yeşiller Partisi'nin parti ömrü çok uzun sürmemiş 1994 yılında kapatılmıştır. Anayasa Mahkemesinin Yeşiller Partisi hakkında verdiği kapatma kararı "2820 Sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 73. ve 74. maddelerinin gerektirdiği yükümlülükleri yerine getirmemesi" (Anayasa Mahkemesi Kararı, 2020) sonucunda gerçekleşmiştir.

Yeşiller Partisi (2008)

İkinci Yeşiller Partisi 2008 yılında kurulmuştur. Yeşiller Partisi, parti genel başkanlığı yerine parti eş sözcülüğünü tercih etmiştir ve Bilge Contepe ve Ümit Şahin partinin eş sözcüleri olmuştur (Bozkır, 2018: 10). Yeşiller Partisi, ülkenin tıkanan politikalarını yeşil yaşam politikalarıyla düzeltmeyi amaç edinmiştir. Hükümet ve koalisyon ortaklığına ihtiyaç olmadan, devleti ve kurumlarını eleştirmeyi hedefleyen bir muhalefet partisi olmayı amaçlamıştır (Üste, 2015: 50). Parti 25 Kasım 2012 tarihinde Eşitlik ve Demokrasi Partisi ile birleşerek Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi ismini almıştır.

İkinci Yeşiller Partisi'nin başarısız olmasının nedenlerinden birisi Halkların Demokratik Partisi (HDP)'nin kurulmasıdır. HDP, siyasi metinlerinde çevre sorunlarının önemli bir sorun olduğunu vurgulamıştır. Yeşil siyaset destekçilerinin HDP'nin politikalarını destekleyen bir görünüm çizmesi sebebiyle HDP bünyesinde bir görünüm arz etmiştir. Nisan 2016'da Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi bünyesinde kendilerini "yeşil siyaset platformu" olarak niteleyen grup partiden ayrılmıştır (Çetin, 2020: 148-149).

Yeşiller Partisi (2020)

"Evimiz yanıyor! Bu yangını söndüreceğiz!" sloganıyla harekete geçen yeşiller 21 Eylül 2020 tarihinde İçişleri Bakanlığı'na belgelerini teslim ederek Yeşiller Partisini kurmuşlardır. 110 kurucu üyeden oluşan Yeşiller Partisi'nin, eş sözcüleri Emine Özkan ve Koray Doğan Urbarlı'dır (Yeşiller Partisi Basın Açıklaması, 2020). Parti Tüzüğüne bakıldığında parti amacını "dünyanın ve insanlığın bugünü ve geleceğini tehlikeye atan iklim krizi, nükleer tehdit, savaşlar, doğanın ve insanın sömürsü, eşitsizlikler ve her türlü ayrımcılığa karşı siyasi mücadele vermek" şeklinde tanımlamıştır (Yeşiller Partisi Tüzüğü, 2020: 1).

Yeşiller Partisi Eş Sözcüsü Koray Doğan Urbarlı, Yeşiller'in sorun ve çözüm öncelikleri hakkında "*Ekonomi, özgürlük, demokrasi ve adalet sorunlarının Türkiye'nin en yakıcı sorunları olduğunun farkındayız. Şimdiye*

kadar tanık olduğumuz düşünce kalıplarını tüm bu sorunların bizzat kaynağı olarak görüyoruz ve çözüm için hayata yeni ve yeşil bir noktadan bakıyoruz.” (Yeşiller Partisi Basın Açıklaması, 2020) şeklinde ifade etmiştir.

SONUÇ

20. yüzyılın sonlarına doğru gelişen yeşil düşüncenin çabalarına rağmen ekolojik sorunların arttığı görülmektedir. Dünyanın ve insanoğlunun artan bu çevresel sorunlar ile yaşam endişesi artmakta ve sağlıklı yaşama imkânları azalmaktadır. Bu sebeple yeşil düşüncenin ve ekolojiye olan önemin artması gerekmektedir.

Yeşil düşüncüyü kaynak olarak alan yeşil hareketin siyasallaşma sürecine girmesi dünyada yeşil partilerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Yeşil hareketin temel argümanı temiz ve sağlıklı bir çevre, sosyal adalet, demokrasi ve eşitliktir. Yeşil düşüncenin partileşmesinin ve yaygınlaşmasının öncüsü sayılan Almanya’da ve parlamentodaki artışı devam eden Fransa’daki gibi dünyadaki diğer ülkelerin yeşil partilerinin yanı sıra Türkiye’deki çevresel hareketlerin partileşme süreci yavaş ilerlemiştir. Türkiye’de kurulmuş olan yeşil partiler sadece çevresel sorunların konuşulduğu ve protestoların eşliğinde eleştirilerin yapılmakta olduğu bir siyasi dernek olmanın ötesine geçememiştir. Siyasi partilerin ana amacı olan ülke yönetimi içerisinde kendi gayelerini uygulayabilme konusunda parlamentoda temsil edilmede eksik kalmışlardır.

Bu çalışmada ana odak nokta olan siyasallaşan çevre hareketi deneyimlerinin Avrupa ve Türkiye’de nasıl farklı gelişimler izlemiş olduğu, Avrupa’da başarı ivmesi artan Yeşil Partilerin olmasına karşın Türkiye’de çevre duyarlılığına bağlı bir siyasal oluşumun sürekliliğinin sağlanması sorunu incelenmiştir. Türkiye gelecekte yaşanabilecek çevresel sorunlara çözüm üretmek için etkili yeşil politikalar izlemelidir. Artan çevre sorunları göz önüne alındığında çevrenin korunması konusu göz ardı edilebilecek bir durum değildir.

Siyasi partilerin ideolojilerine bakılmaksızın ülke ve dünya mirasları olan çevreyi koruyacak önlemler almaları beklenmelidir. Sonuç olarak Türkiye’de böyle bir akımın gelişmemiş olmasının sebepleri başlıca; Çevre duyarlılığının ve farkındalığının az gelişmiş olması, çevre duyarlılığı konusunda sivil toplum hareketlerinin cılız kalması, sanayileşmenin etkilerinin geç görülmeğe başlaması, ekonomik ve toplumsal sorunların gündelik hayatı çok fazla meşgul etmesinden dolayı çevre sorunlarına ilginin geri planda kalması olarak tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

Anayasa Mahkemesi Kararı. <https://siyasipartikararlar.anayasa.gov.tr/SP/1994/1/1> Erişim Tarihi: 18.11.2022.

Arısoy, C. (2016). Ekolojik Siyaset: Almanya Yeşiller Partisi. *EURO Politika*, (1), 88-91.

Arslan, H. (2011). Bir “Doğrudan Eylem Hareketi” Olarak Greenpeace (YeşilBarış). *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (23), 247-258.

Bozkır, Ö. (2018). Çevreci Anlayışın Siyasallaşması: Yeşil Siyaset ve Türkiye. *Uluslararası Batı Karadeniz Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 2(1), 56-69.

Bukow, S. (2016). *The Green Party in Germany*. In Van Haute E. (Ed.), *Green Parties in Europe*, 112-139. London, New York: Routledge.

Carter, N. (1994). The greens in the 1994 European parliamentary elections. *Environmental Politics*, 3(3), 495-502.

Çetin, S. (2020). *Türkiye’de Yeşil Düşünce, Yeşil Siyaset ve Çevre İletişimi: Greenpeace ve Yeşil Parti Örnekleri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Duru, B. (1995). *Çevre Bilincinin Gelişim Sürecinde Türkiye’de Gönüllü Çevre Kuruluşları. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gülgeç, B.G. (2017). *Avrupa’da Yeşil Hareketlerin Gelişimi ve Avrupa Birliği Bütünleşmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Heywood, A. (2003). *Political Ideologies an Introduction (Third Edition)* (3). New York: Palgrave Macmillan.
- Mutlu, M. ve Zenginoğlu, S. (2019). Yeşil Teori Perspektifinden Avrupa Çevre Politikası. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(88), 459-469.
- Ökmen, M. & Görmez, K. (2009). *Türkiye’de Yerel Gündem 21 ve Yerel Yönetişim Uygulamaları*. K. Görmez ve M. Ökten (Ed.), *Yerel Yönetimlerin Güncel Sorunları* içinde (ss. 109-127), İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Porritt, J. (1989). *Yeşil Politika*. A. Türker (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sipahi, E.B. ve Dinçer, S. (2019). Yeşil İdeolojiler Bağlamında Yeşil Siyasetin Türkiye’deki Siyasi Partilere Yansımaları. *Kent ve Çevre Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 17-57.
- Sulak, H. (2018). *Çevreci Hareketin Siyasallaşma Deneyimi: Avrupa ve Türkiye Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilecik.
- Üste, R.B. (2015). Doğanın Siyaset Paradigması: Yeşil Siyaset. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 7(2), 38-54.
- Villalba, B. (2016). *From the Greens to Europe Ecology*, Emilie van Haute (Ed.), *Green Parties in Europe*, 92-111. New York: Routledge.
- Bündnis 90/Die Grünen Parti Programı, <https://www.gruene.de/programm> Erişim Tarihi: 12.12.2022.
- Yeşiller Partisi Basın Açıklaması. <https://yesiller.org.tr/2020/09/21/yesiller-partisi-kuruldu/> Erişim Tarihi: 16.12.2022
- Yeşiller Partisi Tüzüğü. (2020). <https://yesiller.org.tr/yesiller-partisi-tuzuk/> Erişim Tarihi: 15.02.2023.